

de zijne was? Of had ik mijzelve zoo leeren versteken, dat zelfs de gedachte daaraan me onbekend was gebleven? Ik had het me niet genoemd onder de redenen, die me tot dien stap hadden gedrongen. Maar een reden is het zeker geweest.

En onzacht werd ik aan mijn eigen kleine zelf herinnerd, toen ik hem al den eersten dag tegenkwam. Ik liep effen door. Hij was met een clubje, en de aanwezigheid van anderen gaf mij een kalm overzicht. Dien dag leerde ik, iemand niet te zien en hem toch scherp op te nemen: ik zag zijn plotseling zwijgen, terwijl de anderen praatten: ik zag ook: het afwenden — ineens — van het bekende gelaat.

Een slag was dit niet meer. Slechts een droevige verwondering. Wel was die oude droom vergleden, en wel was ik zelve nietig in die blindheid voor den nieuwen, benepen strijd.

Maar nu had ik de wapens in mijn studie gevonden. Te komen en te leeren van hen, die de besten waren in den lande, gaf me een ruimer geestesleven, dan waarvan ik ooit nog had gedacht. Had aanvankelijk de studietijd, die nu begon, mij de laatste stap geschenen van mijn werk, nu begreep ik, dat hier iets ging beginnen, waarvoor mijn heele leven niet genoeg zou zijn. Ik zag naar die mannen, allen zonder uitzondering van een ontroerende bescheidenheid, spreken van en werken voor het kleine deel van hunne wetenschap; hoe ze elk zegden, wat het hunne, maar vooral, wat het werk van anderen was, hoe zij al hun tijd, hun ontspanning, ja een deel van hun eigen geluk over hadden voor de wetenschap, die zij dienden als nederige priesters.

En dan ik, met mijn kleine liefde en mijn kleine leed! Met mijn schamele hunkering naar een verdroomd verleden, met het al te kinderlijk gelooven in een zegen, dien ik daar nooit vinden zou?

Hier was geen tijd meer tot zelfinkeer. Aanpakken gold het; en zelden werkten meisjes met zulk een toewijding voor het vak om het vak! Die liefde voor de studie om haar zelf: het was een openbaring. Iets van de ideale worsteling om waarheid begon in mijn denken te kiemen.

Had ik vroeger al mijn opgegeven taken nauwgezet en ijverig, plichtmatig afgewerkt — juist als de echte meisjesstudente, die vlijtig is en nauwkeurig — terwijl ik al mijn geestesleven richtte op het onverwonnen leed, nu was het of mijn leven zich vaster ging richten op het werk alleen. Ik begon te arbeiden met mijn ziel. En daarna ging alles veel gemakkelijker. Wie met liefde werkt, dien geeft het werk een rijke tegengave. Sprak ik vroeger van belangstelling, nu werd alles heerlijk. Wat ik veel had verzuimd! Nog altijd moest ik gronden leggen en uitbreiden; maar er rees iets op uit de oude kennis, en ik kon gaan bouwen.

Doordat ik al wat ouder was toen ik aankwam, had ik het leven van de meisjesstudente, dat zich juist toen in nieuwe vormen goot, niet mee-